

בג"צ 6165/14 - פלוני נ' פרקליט המדינה

בג"צ 6165/14 - פלוני נ' פרקליט המדינה ואח'עליון

בג"צ 6165/14

פלוני

נגד

1. פרקליט המדינה

2. פרקליטות מחוז ירושלים (פלילי)

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

[02.01.2015]

כבוד המשנה לנשיא מ' נאור

כבוד השופט ח' מלצר

כבוד השופט נ' סולברג

בשם העותר:

עו"ד טל גבאי; עו"ד יהודה פריד

בשם המשיבים:

עו"ד מיטל בוכמן-שינדל; עו"ד יונתן ציון-מוזס

עתירה למתן צו על תנאי

פסק-דין

השופט נ' סולברג:

1. עתירה למתן צו על-תנאי להורות למשיבים ליתן טעם מדוע לא יבוטל כתב אישום שהוגש נגד העותר, לאור עמדתה של פרקליטות המחוז, לטענתו, "שכחלק מחובתה לבירור האמת ובמסגרת מגעיה עם עדים בתיקים בכלל ובתיקי מין בפרט, אין כל פסול בהצגת טענות הגנה בפני עדים, כדי לברר את תגובתם להן, כל עוד ננקטת הזהירות המתאימה שלא לשבש את עדותם". העותר טוען כי מדיניותה של פרקליטות מחוז ירושלים עומדת בניגוד להלכה הפסוקה לגבי ראיון מתלוננים לאחר הגשת כתב אישום. העותר מבקש עוד כי פרקליטות המחוז תמסור הודעה לצוות הגנה של נאשם בטרם קיום ראיון כאמור, וכי תרשומת השיחה עמו תועבר לצוות ההגנה. העותר עותר לסעד נוסף, להורות לפרקליט המדינה להוציא הנחיות להסדרת הסוגיה.

רקע

2. ביום 31.1.2014 הוגש כתב אישום נגד העותר לבית המשפט המחוזי בירושלים. בכתב האישום (לאחר תיקונו ביום 4.2.2014) שלושה אישומים המייחסים לעותר סדרה של מעשים מגונים תוך שימוש בכוח, שביצע לכאורה במתלון, שהיה אז כבן 12, במהלך חודש אוגוסט 2009. ביום 15.6.2014 התקיימה פגישה בין באי-כוח העותר לבין נציגי פרקליטות המחוז, בה הועלו מספר טענות בגין היה מקום לשקול, כך נטען, את מחיקת כתב האישום. בעקבות אותה פגישה נפגש הפרקליט המטפל בתיק עם המתלון ביום 25.6.2014 וערך לו ראיון לצורך התרשמות. באותו ראיון הועלו מספר נקודות אשר לא קיבלו ביטוי בחקירת המתלון במשטרה, ולפיכך ערך הפרקליט תרשומת של ההבדלים והעבירה לצוות ההגנה ביום 30.6.2014.
3. במהלך הדיון שהתקיים לפני בית המשפט המחוזי באותו יום, ביקש בא-כוח העותר לבטל את כתב האישום, מחמת הגנה מן הצדק ועל יסוד נימוקים נוספים. באשר לראיון שנערך למתלון, טען בא-כוח העותר כי ליבון טענות הגנה בין תובע לבין מתלון אסור בתכלית האיסור, וכי יש לבחון במשנה זהירות האם נפרץ הגבול בעניין דנן, וכיצד ובאיזה הקשר עלו באותו ראיון סוגיות הקשורות לקו ההגנה שאותו פרשו באי-כוח העותר לפני נציגי פרקליטות המחוז מספר ימים קודם לכן. יצוין, כי אחת הסוגיות שמדובר בה קשורה לטענת העותר לפיה המתלון ואביו ניסו לסחוט אותו כספית בטרם הגישו נגדו תלונה למשטרה. לטענת באי-כוח העותר, התייחסות המתלון בראיון לסוגיה זו, מספר ימים לאחר אותה ישיבה עם נציגי הפרקליטות, אינה יכולה להיות מקרית. נסיבות העניין מעלות לדבריו חשש לביצוע "מקצה שיפורים" על-ידי פרקליטות המחוז ו"השלמת חקירה", העולים לכדי זיהום ושיבוש לכאורה של ההליך המשפטי, ופוגעים ביכולתה של ההגנה לנהל חקירה נגדית אפקטיבית ולרדת לחקר האמת.
4. בתשובה לכך השיב הפרקליט המטפל כי במהלך הפגישה פרש המתלון את סיפורו במלל חופשי, וכשדבר-מה לא היה מובן, שאל אותו הפרקליט שאלות הבהרה. הפרקליט לא עימת את המתלון עם טענות הגנה, לא ליבן עמו סוגיות הקשורות לגרסתו, ולא ביצע השלמת חקירה. עוד הבהיר הפרקליט כי פעמים רבות נפגש פרקליט עם מתלון בעבירות מין לצורך התרשמות, וזאת בכדי להביא במניין את כל השיקולים הנחוצים בתיק מסוג זה, שבמקרים רבים מוכרע באופן של העמדת מהימנות גרסת המתלון אל מול זו של הנאשם. לאחר שמיעת טענות הצדדים דחה בית המשפט המחוזי (כב' השופט מ' י' הכהן) את טענות באי-כוח העותר וקבע כי אינו רואה פסול במהלך מסוג זה. נקבע עוד, כי טענה על זיהום של עדות מתלון אינה צריכה להתברר במסגרת הגנה מן הצדק, וכי ככל שהמתלון יעלה להעיד, תוכל ההגנה לחקור אותו לגבי אותה פגישה, וכן גם לבקש את זימונו של כל עד אחר שיוכל להאיר ככל הנחוץ על אשר התרחש בה.
5. ביום 6.7.2014 הגישה פרקליטות המחוז את השלמת טיעוניה בקשר להחלטה על הגשת כתב אישום נגד העותר ללא שימוע. באותה השלמה נכללה גם הצהרה לגבי סוגית הפגישה עם המתלון, ובה הובהר כי בפגישה זו נשאל המתלון "שאלות הבהרה אחדות, שנבעו מדבריו של המתלון במהלך הפגישה, לצורך הבנתם". כמו כן צויינה עמדתה של הפרקליטות על כך שבמסגרת מגעיה עם עדים, לצורך בירור האמת, מציגה הפרקליטות לפנייהם גם טענות הגנה, כדי לברר את תגובתם, בזהירות הראויה על מנת שלא לשבש את העדות.

6. ביום 16.7.2014 פנה העותר לפרקליט המדינה בשאלה האם עמדת פרקליטות המחוז היא עמדתה הרשמית של פרקליטות המדינה. פניה זו לא נענתה, ולפיכך הוגשה העתירה דנן. להשלמת התמונה אציין, כי ביום 14.9.2014 דחה בית המשפט המחוזי את בקשת העותר להורות על ביטול כתב האישום ואת בקשתו לעיכוב הדיון במשפט בשל הגשת העתירה דנן, והתיק נקבע להוכחות. עוד אציין, כי העותר הגיש בקשה לבית המשפט המחוזי לפי סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982 (להלן: "החוק") לעיון בתרשומת המלאה של שיחת הפרקליט המטפל עם המתלונן (ע"ח 10642-07-14) (להלן: "בקשת העיון"). ברם, דבר הגשת בקשה זו לא הוזכר בעתירה.

עיקרי טענות העותר

7. בעתירה שלפנינו טוען העותר כי שיטת עבודה זו של פרקליטות המחוז מנוגדת להלכה הפסוקה, שכן זימון המתלונן לראיון על-ידי הפרקליטות לא נעשה בשלב בו נדרש ריענון זכרונם של העד, בשלב בו נדרשת החלטה אם להגיש כתב אישום אם לאו, או ליתן למתלונן פתחון פה בעניין הסדר טיעון אפשרי - אלא רק לאחר שמיעת טענות באי-כוח העותר אשר שיקפו את קו ההגנה שלו. לטענת העותר מדובר בפעילות אשר משבשת ומזהמת בהכרח את ההליך המשפטי, ומעקרת מתוכן את אפקטיביות החקירה הנגדית של העותר כנאשם במשפט הפלילי. בעניין זה מפנה העותר לקביעת בית משפט זה בבש"פ 6740/13 מדינת ישראל נ' פלוני (21.1.2014) (להלן: "עניין פלוני"), בדבר הזהירות מפני הדרכת המתלונן במהלך הראיון שנערך לו וביצוע "מקצה שיפורים" של גרסתו. עוד מלין העותר על כך שמדיניות זו אינה פורמלית ואינה מוצהרת, וכי לא ניתנה כל הודעה לצוות ההגנה על אודות הכוונה לקיים ראיון מסוג זה באופן המאפשר את תקיפת ההחלטה, ואף לא בדבר קיומו בדיעבד, על כל ההשלכות הנובעות מכך.

8. העותר טוען כי עתירה זו מוגשת לאחר שפעל למיצוי האפשרויות העומדות לפניו במסגרת ההליך הפלילי, וכי הוא סבור שראוי שסוגיה זו, שהיא בעלת חשיבות מיוחדת ונושאת בחובה היבטים כבדי משקל החורגים מענייניו-שלו, תתברר לפני בית משפט זה בשבתו כבג"ץ.

עיקרי טענות המשיבים

9. המשיבים מבקשים לדחות את העתירה על הסף. לשיטתם, מדובר בתקיפה של החלטת ביניים בהליך פלילי, אשר דרך המלך לעשותה היא באמצעות ערעור על פסק הדין בגמר המשפט, ולא באמצעות עתירה לבג"ץ. בנוסף טוענים המשיבים כי מדובר בעתירה תיאורטית, מאחר שבעניין דנן, כפי שהובהר, הפרקליט כלל לא עימת את המתלונן עם טענות הגנה, לא ליבן עמו סוגיות הקשורות לגרסתו, ולא ביצע השלמת חקירה. משכך, מדיניות התביעה אשר לה טוען העותר כלל אינה רלבנטית לעניין שעל הפרק. אשר לדרישה כי תרשומת הראיון שנערך למתלונן תועבר לידי ההגנה, טוענים המשיבים כי מדובר במסמך אשר באופן מובהק מהווה תרשומת פנימית ולא חומר חקירה, וכי מכל מקום עומד לעותר בעניין זה סעד חלופי, כפי שדרש הוא עצמו במסגרת בקשת העיון שהוגשה לבית המשפט המחוזי, בהתאם לסעיף 74 לחוק. למעלה מן הדרוש ביקשו המשיבים להודיע כי מכל מקום נערכת בפרקליטות המדינה עבודת מטה בסוגיה זו.

דין והכרעה

10. דין העתירה להידחות על הסף.

11. בצדק הצביע העותר על כך כי הליכי הבדיקה, החקירה והאישום אינם רק פליליים, אלא נושאים גם היבטים של הליך מנהלי, ועל כן במקרים מסויימים נתונים לשיפוטו של בית המשפט הגבוה לצדק (בג"ץ 346/91 בבלי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מה(5)1, 9-10 (1991)). עם זאת, סמכות התערבותו של בית משפט זה היא סמכות שבשיקול דעת. הלכה פסוקה היא, אשר חזרה ונשנתה פעמים רבות, כי בית משפט זה לא יתערב בהליכים פליליים המתנהלים לפניו בתי המשפט הרגילים אלא במצבים חריגים ונדירים, בהם מועלית טענה ממשיית בדבר חוסר סמכות או מתגלית תופעה קיצונית של שרירות בתחום שהוא מנהלי באופן מובהק (בג"ץ 2484/04 ניסנביץ נ' בימ"ש מחוזי בראשות כבוד השופט צבי סגל, פסקה 4 (14.3.2004); בג"ץ 2522/02 עטיה נ' בית המשפט המחוזי כבוד השופט משה גל, פסקה 4 (24.4.2002); בג"ץ 583/87 הלפרין נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(4) 683 (1987); בג"ץ 5537/91 אפרתי נ' אוסטפלד, פ"ד מו(3) 501 (1992); בג"ץ 1391/03 קמטק מערכות בע"מ נ' כב' השופט יהונתן עדיאל (12.2.2003)). בפרט אמורים הדברים מקום בו עומד לעותר סעד חלופי במסגרת ההליך הפלילי עצמו:

"דין העתירה להידחות מחמת קיומו של סעד חלופי.... העותרים סבורים, כי מן הראוי ששאלה זו תתברר בפני בית המשפט הגבוה לצדק, מן הטעם שלו בלבד, כך לדידם, נתונה הסמכות להפעיל ביקורת שיפוטית על רשויות השלטון. טענה זו אין בידינו לקבל. אמת, סעיף 15(ד)(2) לחוק יסוד: השפיטה מסמיך את בית משפט זה בשבתו כבית משפט גבוה לצדק לבחון את תקינות מעשיהם של גופי השלטון. אולם, לא מן הנמנע כי במסגרת הליך פלילי תידרש אף הערכאה הפלילית לבקר את חוקיות פעולותיהן של רשויות האכיפה בעת העמדה לדין פלילי. זאת, בפרט כאשר הנאשם עותר לביטולו של כתב האישום, בין אם בשל היעדר סמכות להגיש את כתב האישום, בין אם מחמת פגם שנפל בהליך החקירה או הגשת כתב האישום, בין אם בשל פסול בשיקול הדעת ובין אם משום שעומדת לו "הגנה מן הצדק"... איננו רואים צורך להידרש לשאלה האם הפגמים הנזכרים, כולם או חלקם, נכנסים תחת כנפיה של הדוקטרינה הידועה כהגנה מן הצדק. בין אם מדובר בהגנה מן הצדק ובין אם מדובר בטענות שמחוצה לה, ניתן להעלותם בפני הערכאה הדיונית. מכאן, שאף בענייננו אין כל מניעה לכך שהעותרים יעלו בפני בית הדין, ולא דווקא בגדרי העתירה דנא, את השגותיהם באשר לתקינות הליך הגשתו של כתב האישום נגדם. בית הדין, בדונו בהליך הפלילי, וככל בית משפט פלילי, רשאי ומוסמך לדון לא רק בטענות המכוונות ישירות כנגד האישום הפלילי, אלא אף בהשגות על התנהלותן של רשויות המינהל טרם הגשתו של כתב האישום. כוללים אנו במסגרת זו הן את שלב החקירה והן את ההתנהלות של התביעה עד להגשתו של כתב האישום.

ואכן, על דרך השיגרה ובהיעדר טעמים מיוחדים, סבורים אנו כי דרך המלך להעלאת טענות כנגד הפגמים שנפלו בהגשת כתב אישום (כולל בשלב החקירה) הינה במסגרת ההליך הפלילי גופו. קביעה זו נסמכת על מספר טעמים: ראשית, בדרך זו יימנע הצורך מפיצול הדיון ומניהול שני הליכים נפרדים סביב סוגיות קרובות. פיצול כזה לא רק שאינו רצוי משיקולי יעילות ומטעמי חיסכון במשאבים שיפוטיים, אלא שהוא אף עשוי לגרום לסחבת מיותרת ולהתמשכות בלתי סבירה של ההליך הפלילי (השוו וראו, ע"פ 3518/02 רג'בי נ' יו"ר הוועדה המקומית לתכנון ובנייה ירושלים, פ"ד נז(1) 196)). שנית, לעיתים קרובות כרוכה השאלה המתעוררת באשר לחוקיות או לסבירות ההחלטה להגיש כתב אישום במחלוקות עובדתיות שונות. לערכאה הדיונית הכלים המתאימים לבירור שאלות עובדתיות ומהיבט זה עדיפה היא על פני בית המשפט הגבוה לצדק. שלישית, יש לזכור כי לרשות הערכאה הדיונית עומד מגוון של אמצעים לטפל בפגמים שנפלו בהגשת כתב האישום. בית המשפט יכול לעשות שימוש בסעדים מתונים ומידתיים שאינם מגיעים כדי ביטולו של כתב האישום. כך למשל, יכול הוא להורות על ביטולם של אישומים ספציפיים או להביא בחשבון בשלב קביעת עונשו של הנאשם את הפגמים שאירעו בהליך הגשת כתב האישום (ע"פ 4855/02 הנ"ל, פסקה 21; כן השוו וראו הדיון שעורך נקדימון באשר לפרום המתאים להעלאת טענת הגנה מן הצדק: נקדימון, עמ' 161-164). לאור האמור לעיל, לא נמצא כי במקרה דנא קיימת הצדקה לפתיחת שערי בית המשפט הגבוה לצדק בפני העותרים, שעה שמצוי בידם מסלול חלופי להעלאת השגותיהם. למותר לציין, כי באם תידחנה הטענות באשר לפגמים הנטענים בהתנהלות התביעה, יוכלו העותרים להשיג על כך בפני ערכאת הערעור, היה ויורשעו בסופו של יום" (בג"ץ 9131/05 ניר עם כהן ירקות אגודה שיתופית חקלאית בע"מ נ' מדינת ישראל/משרד התעשייה המסחר והתעסוקה, פסקאות 4-5 (6.2.2006) (ההדגשות שלי - נ' ס'); ראו גם בג"ץ 6136/06 פרי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 18 (10.9.2006) (להלן: "עניין פרי").

הדברים הללו נאמרו אמנם באשר לטענות על פגמים שנפלו בהגשת כתב אישום, ואולם הטעמים שבבסיסם כוחם יפה גם לענייננו. בית משפט זה לא נועד לשמש "נתיב חלופי" להשגה על החלטות ביניים בהליך הפלילי, אלא במצבים בהם דחיית העתירה תגרום להיווצרותו של נזק בלתי הפיך שלא ניתן יהיה לתיקון באמצעות ערעור על פסק הדין הסופי, כגון העדר סמכות, שרירות קיצונית וכיוצא באלה (בג"ץ 1382/13 פלוני נ' בית המשפט המחוזי בחיפה, פסקה 9 וההפניות שם (27.2.2013)).

12. בענייננו עומדים לעותר סעדים חלופיים במסגרת ההליך הפלילי. אשר למעמדו של אותו ראיון שנערך למתלונן, הבהיר בית המשפט המחוזי בהחלטתו כי על אף שהוא אינו סבור כי יש בו עילה מספקת למחיקת כתב האישום מחמת הגנה מן הצדק, אין הוא פוסל את האפשרות כי יש להעניק לו משקל מסוים, וזאת במסגרת החקירה הנגדית שתיערך למתלונן, ככל שיעלה על דוכן העדים, ובמסגרת פרשת ההגנה. גם באשר למסירת התרשומת עצמה של הראיון, הגיש העותר את בקשת העיון לבית המשפט המחוזי והדברים יתבררו בערכאה זו כדין. אציין בהקשר זה כי מן הראוי היה לעותר להזכיר את דבר הגשת בקשת העיון במסגרת עתירתו, כחלק מחובת ניקיון הכפיים והחובה לגלות לבית המשפט את כל הנתונים הרלבנטיים והנוגעים לעניין (השוו עניין פרי, פסקה 21). בקשה להארכת מועד שהגיש העותר לבית המשפט המחוזי במסגרת בקשת העיון עד להכרעה בעתירה זו, מלמדת על כך שהיה מודע לכפילות הסעדים ולרלבנטיות הדברים מהתם להכא.

13. בשולי הדברים ראוי להוסיף, כי אמות המידה באשר לקיום ראיונות עם עדים על-ידי התביעה, והמותר והאסור במסגרתם, פורטו על-ידי בית משפט זה בעניין פלוני (פסקאות 9-13 והאסמכתאות שם). באותו עניין עמד בית המשפט על החשש מפני עריכת פעולות המהוות למעשה חקירת עד במעמד צד אחד, הדרכתו ועריכת שיפורים בדיעבד לגרסתו - פעולות אשר מהוות ללא ספק פגיעה בזכותו של נאשם להליך הוגן (שם, פסקה 11). מנגד הטעימה שם כב' השופטת ע' ארבל כי כלי זה מהווה אמצעי חשוב לתביעה לצורך התרשמות מן העד, מעדותו, ממהימנותו, ומהאופן בו יעמוד בחקירה בבית משפט, וכי קיימת חשיבות רבה להתרשמות בלתי-אמצעית זו דווקא בתיקים המוכרעים במידה רבה על נושא מהימנות כתיקי עבירות מין, שבהם לעיתים רבות הראיה המרכזית היא עדות המתלונן. כמו כן הובהר באותו עניין כי הצורך לערוך ראיון עד עשוי להתעורר בנקודות זמן שונות במהלך ההליך הפלילי, לא רק במקרה הרגיל שבו נערך ראיון עובר לעדותו של העד בבית המשפט, אלא לעיתים גם במהלך המשפט, בין עדות לעדות, וככל שהדבר נדרש (שם, פסקה 9, 13).
14. למעלה מן הצורך בגדרי עתירה זו: רשמנו לפנינו את הודעת המשיבים לפיה נערכת בימים אלה עבודת מטה בפרקליטות המדינה בעניין הנדון. אכן, יש חשיבות בדבר הזה.
15. אין בכל דברי פסק הדין כדי לנקוט עמדה באשר למחלוקת העובדתית שבין הצדדים על האופן שבו התנהל הראיון עם המתלונן, ועל ההשלכות של הדבר על המשפט הפלילי. גם אין בדברינו כדי לנקוט עמדה בסוגיית העיון בתרשומת על אודות הראיון. הנושאים האלה יתבררו כהלכתם במסגרת ההליכים הפליליים.
16. אשר על כן, העתירה נדחית על הסף. בנסיבות העניין אין צו להוצאות.
- ניתן היום, יא' בטבת התשע"ה (2.1.2015).